

DE VALSCHE STICHTINGSKRONIJK DER ABDIJ TONGERLOO

Het archief der abdij Tongerloov bevat eene kronijk welke op het eerste uitzicht uiterst belangwekkend blijkt, daar ze de stichting en het ontstaan der kempische abdij omlijst. De titel luidt immers : *Fundatio monasterii B. M. in Tongerloov*.

Dadelijk weten we echter dat we hier voor een valsche kronijk staan, (reeds door vroegere geschiedschrijvers der abdij aangehaald en als zulkdanig verworpen (1). Toch loont het de moeite dit dokument van wat dichterbij te beschouwen. Alleszins staan we hier voor een zeventiendeewsch dokument, zeer kenschetsend in zijn poging tot vervalsching.

We zullen hier dan handelen over de kronijk zelve, over haar ontstaan, haar onechtheid en haar verband met de feiten.

Deze kronijk vormt een bundeltje van 10 bladen op 20-26 cM. Op fol. 1 draagt ze den volgenden titel : *Liber monasterii S. Mariae de Tongerloov*. — *Incipit fundatio Monasterii B. Mariae in Tongerloov, Cameracensis diocesis*. Op het perkamenten kaft staat : *Fundatio B. Mariae in Tongerloov*.

De kronijk gaat over 12 hoofdstukken welke ieder een afzonderlijken titel dragen. Daarin ligt het verhaal der zoogezegde stichting der abdij Tongerloov, welke we hier samenvatten :

Na zijne aanstelling tot aartsbisschop van Maagdenburg, vreesde Norbertus dat zijne stichting te Prémontré zou verloren gaan bij gebrek aan leiding. Daarom plaatste hij Hugo van Fosses aan het hoofd der kloostergemeente. Door dezès zorgen heeft de Orde zich uitgebreid «van aan de zee tot aan de zee» en heel de eenzame gouv van Prémontré bevolkt met eene schare kloosterlin-

1) W. VAN SPILBEECK, *De abdij van Tongerloov*, bl. 464. Lier, 1888 ; H. LAMY, *L'abaye de Tongerloov*, bl. XXIV-XXVI Leuven, 1914.

gen. Hugo, abt en generaal van Prémontré, stuurt zijne kloosterlingen uit om te gaan prediken, vooral daar waar nog overblijfselen zaten van de ketterij van Tankelm, overwonnen door Norbertus maar niet gansch uitgeroeid. Hun optreden is een zegepraal. Zoo werden dan ook de Premonstratenzers gekend in Brabant, waar zij de gunst verwierven van hertogen en adel.

De stichting van de abdij van Grimbergen komt de eerste aan de beurt : De heeren van Grimbergen willen voorzien in den geestelijken nood van de bevolking en in de goede orde van de kloosterstichting aldaar bestaande. Eene deputatie van Prémontré bekomt de zending van enkele norbertijnen die te Grimbergen eene nieuwe abdij vormen onder den titel van SS. Petrus en Paulus.

Naar het voorbeeld van die edellieden zal Godfried met den Baard, hertog van Lotharingen en Brabant, en graaf van Leuven, ook eene stichting doen voor de Premonstratenzers. Hij richt zich tot Gualterus, abt der St. Martinusabdij te Laon, die de zaak verhandelt met Hugo van Prémontré. De nieuwe stichting wordt gevestigd in het jachtpark dat de hertog bezit in de buurt van Leuven.

Een landman, Giselbertus genaamd, wenschte ook dergelijke stichting te doen in zijne geboortestreek. Hij overlegt de zaak met zijnen medeerfgenaar, Engelbertus van Calterlo, en gaat den raad inwinnen van Waltman, abt te Antwerpen. Deze keurt het opzet goed te Tongerlo eene abdij aan te leggen, en moedigt den begever aan te Prémontré zelf zijne zaak te gaan bepleiten en aldaar kloosterlingen te vragen. Wat Giselbertus doet, na eerst de instemming daarover bekomen te hebben van Burchardus, bisschop van Kamerijk. Bij Hugo, abt van Prémontré, wordt zijn aanvraag gunstig onthaald. Giselbertus keert terug naar zijne streek en begint met de stoffelijken opbouw van het klooster en de belegging van de inkomsten, die het bestaan moesten verzekeren. Vanuit Prémontré werden gestuurd 2 priesters, 2 koorbroeders en 2 leekebroeders, die vóór ze vertrekken aangemoedigd worden tot heilvollen arbeid in die verre gouw, met vreemde taal. Ze komen langs Antwerpen, waar ze hunne opwachting maken bij den abt van St. Michiels. Daar wordt één hunner tot abt gekozen : Henricus, die destijds de gezelschapgenoot van den H. Norbertus was wanneer deze te Antwerpen tegen de leer van Tankelm preekte. Waltman, abt van St. Michiels, voegt hun nog twee zijner eigen kloosterlingen toe.

Zoo werd Tongerloog gesticht.

Volgt de opgave van de ligging der nieuwe abdij, de aanduiding over de eerste gebouwen, de tijd der stichting zelf, de beschrijving van het heilig kloosterleven der eerste religieuzen, en de aanduiding van enkele privilegiën door pauzen verleend, en van goederen door prinszen geschonken.

In het laatste hoofdstuk wordt Giselbertus, de stichter, tot leekbroeder geschoren.

Het verhaal, ons door deze kronijk opgedischt, is in strijd met wat we weten uit de geschiedenis der stichting van Tongerloog, naar uitwijzing der officieele dokumenten: Deze nieuwe abdij was eene stichting der St. Michielsabdij van Antwerpen, welke tot bevolking enkele zijner kloosterlingen naar Tongerloog stuurde en aldaar Henricus als abt aanstelde.

Dadelijk begrijpen wij dan ook onder welke speciale omstandigheden een verhaal werd uitgelokt, waarin de historische waarheid verdrongen werd door een legendarisch verhaal, zoo bedoeld omdat het eene tendenz te Tongerloog te steunen had tegenover de St. Michielsabdij van Antwerpen. Zoo is dan ook het ontstaan van deze kronijk geen historische poging, maar een historische vervalsching.

Tongerloog was c. 1130 gesticht door St. Michielsabdij van Antwerpen. Volgens de traditie der Orde van Premonstreit ligt de onderlinge band der kloosters in de «geboorteakte». De abdij welke eene andere vermocht te stichten, behield over deze zekere rechten, bekend onder den naam van *Paternitas*, en die vooral van belang waren voor de visitatie der dochter-abdij, voor het beheer tijdens de vacatie, en voor de keuze en goedkeuring van den nieuwen abt (2).

Bij het begin der XVIIde eeuw waren er desaangaande moeilijkheden opgerezen tusschen Tongerloog en St. Michiels. Te Tongerloog was eene actie begonnen tot ontvoogding der abdij. De juiste reden daarvan is niet goed te achterhalen. Was wellicht de inmenging der moederabdij te voortvarend? Werd er dwang uitgeoefend op de abtskeuze in een tijd waarop St. Michiels in volle gloriezon stond, vooral onder de leiding van den hoogbegaafde prelaat Vander Sterre?

We staan enkel voor de feiten.

2) Zie over de rechten der *Paternitas*: H. LAMY, o. c., bl. 110-112.

Tongerloo beweert een rechtstreeksche stichting te zijn van de moeder-abdij Prémontré zelve, en om dit standpunt te verdedigen komt men er aangedragen met de stichtingskronijk van het kempsche klooster. Tevens beroepen zij zich op eene akte van 27 September 1318, waarbij Godefridus, abt van St. Michiels verklaart dat Tongerloo eene rechtstreeksche dochter is van Premonstreit, en dat St. Michiels er enkel eenige rechten uitoefent door afvaardiging van wege den abt van Premonstreit (3) : Maar deze akte is een evident valsch stuk.

Te Tongerloo schijnt men grooten ophef gemaakt te hebben met de voorhanden stukken. Dionysius Mudtzaert, in zijn *Kerkelijke Historie*, geeft het verhaal der stichting van Tongerloo naar deze opvatting. Willibrordus Bosschaerts als toelage van zijn : *Het Leven Beati Siardi* (Antwerpen, 1625) geeft eene vlaamsche vertaling van de stichtingskronijk, onder den titel : *Cort verhaal van den oorspronck ende eerste fundatie des Godtshuys van onse Lieve Vrouwe tot Tongerloo*. Prelaat Augustinus Wichmans, in zijn *Apotheca spiritualis* (Antwerpen, 1726) en in zijn *Brabantia Mariana* (Antwerpen, 1628), laat zich op sommige plaatsen, waar het gaat over de begintijden van zijn Tongerloo, beheerschen door den invloed der kronijk. Zoo schenkt ons G. Van Herdegom uittreksels uit dezelfde kronijk in zijn *Diva Virgo Candida* (Brussel, 1750) (4).

Maar ook St. Michiels stelt zich te weer om zijn oude rechten over Tongerloo te handhaven. In het Cartularium dezer abdij zijn verscheidene dokumenten samengebracht welk haar beheer over Tongerloo moesten handhaven, en het tweede boekdeel van Juli der *Acta Sanctorum*, waarin, in verband met de uitgave van het *Vita Norberti*, ook een historisch overzicht van het verleden der St. Michielsabdij voorhanden is, laat duidelijk de bedoeling uitschijnen de Antwerpsche abdij kracht bij te zetten in de verdediging van haar rechten, want de abt was de groote Mecenass der uitgave van dit boekdeel, en men mocht hem dan ook naar de oogen zien.

Voor wie het handschrift der kronijk onder de oogen krijgt, volstaat het enkele paleografische noties te hebben om dadelijk over hare onechtheid uit te spreken.

3) Archief der abdij Tongerloo : *Karters*, m. 387 (origineel).

4) Bl. 112 en volg.

Zoo ook zou het gebeurd zijn in de XVIIde eeuw, te midden van het geharrewar dat rond het ontstaan van dit handschrift opging. Maar te Tongerloo, waar men ook wel wist dat de vervalschingspoging niet erg handig uitgevoerd was, nam men de voorzorg nooit het origineele exemplaar in handen der tegenpartij te geven. Langs een beëdigden notaris liet men afschriften maken, waarvan deze gerechtelijke persoon verklaarde dat ze een trouwe kopij waren *de verbo ad verbum*, en zulks onder zijn handteeken bevestigde. Deze dokumenten werden aan de tegenpartij ter inzage aangeboden. Vroeg men om het origineele, dan was het immer elders, onbereikbaar op het kritieke oogenblik.

De uiterlijke kritiek heeft reeds dadelijk haar oordeel geveld over de echtheid der kronijk.

De kleine gothische letter (*gothica minor*) in dewelke het handschrift is gesteld, is zoo gebrekkig nagemaakt, als geschrift uit de XIIIde eeuw, dat de vervalscher dadelijk zijn onbeholpenheid laat blijken.

Sommige verkortingen lijken geenszins op de verkortingen welke de paleographie ons over de XIIIde eeuw aanleert, b. v. *penia*, voor *poenitentia* of *praesentia*.

Inkonsequent is het gebruik van sommige letters: de *e* staat er in den beginne voor *ae* of *oe*, naar de hoogmiddeleeuwsche gewoonte. Waar we echter aan vijfde en zesde hoofdstuk komen, is dergelijk voornemen vergeten, en hebben we alle mogelijke vormen *ae*, *oe* en *e*.

De meest merkwaardige onbeholpenheid in het opmaken dezer kronijk ligt in het feit dat de «reklaam», — de aanduiding van het eerste woord der volgende bladzijde beneden op het vorige blad, — trouw aanwezig is, maar de steller vergeet dat hij ook dit in XIIIdeeuwsch geschrift moet schrijven: we hebben er een XVIIdeeuwsche letter.

Verder zouden wij kunnen aanmerkingen maken op het gebruik van papier, slordig papier uit de XVIIde eeuw, terwijl een echte kronijk uit de XIIIde eeuw stellig op perkament zou uitgevoerd geweest zijn.

Ook de innerlijke kritiek maakt kort spel met de bedoelde kronijk.

Buiten de verdraaiing der historische feiten aangaande de stichting van Tongerloo, hebben we nog andere ongerijmdheden:

De indeeling der kronijk geschiedt niet in *Caput*, gelijk het ze-

ker zou gebeurd zijn in de XIIIde eeuw had men alsdan gedacht aan dergelijke indeeling, maar in *Capitula*, een woord dat in zijn gebruik heel wat meer modern is.

Maagdenburg wordt in *Meydenburg* omgezet, naar een opvatting welke niet strookt met de philologie, maar waarvan sporen te ontdekken zijn te Tongerloo, niet in de middeleeuwen, maar in de XVIIde eeuw, in het werk van Dionysius Mudtsaerts, proost van St-Catharinadal te Breda : *Het Leven ende vervoeringhe van den H. Norbertus, Stichter-Vader van de Witte Orde van Premonstreyt, Arts-Bisschop te Meydenburgh...* (Antwerpen, 1730). Om een archaïek cachet te geven, schrijft men niet *Brabantia*, naar de gewone schrijfwijze, maar *Bracbantia*. In vergelijking met de Societas Jesu, welke op dit oogenblik zoo floreert in de Nederlanden, wordt ook de stichting van den H. Norbertus genoemd : *Societas Patris Norberti*. Het ontstaan der abdij Grimbergen wordt verhaald buiten alle historische gegevens om : we krijgen een legendarisch verhaal . Volgens de bronnen bestond er te Grimbergen geen vroegere stichting vóór de Zonen van St. Norbertus er zich vestigden. Gerardus en Arnulphus waren geen zonen van den Heer van Grimbergen, maar kinderen van diens broeder.

Verder, en dit is een kolossaal bewijs van de ongerijmdheid der Stichtingskronijk van Tongerloo : In den tekst worden zinsneden aangehaald uit de officiën van den H. Norbertus en van den H. Augustinus, naar den ritus der Orde van Premonstreit, en die uit het begin der XVIIde eeuw dateeren. Geestelijke beschouwingen komen er in voor welke doodeenvoudig ontleend werden aan de *Imitatio Christi*, en deze is geenzins uit de XIIIde eeuw (5).

De ontdekking van het bedrog kon dan ook niet uitblijven, waar de Antwerpsche St. Michielsabdij alles in het werk stelde om haar bestaande recht over Tongerloo te handhaven. Wij ontleenen aan een handschrift uit de St. Michielsabdij afkomstig, en te Tongerloo bewaard, het verhaal over de historische zitting waarin te Tongerloo het bedrog werd bewezen. Het laat ons blijken hoe men, tot den beroemde Sanderus toe in den arm had willen nemen te Tongerloo (6).

5) Bij de uitgave dezer kronijk, werden enkele teksten uit latere officies of uit de Imitatie ge juxtaposeerd.

6) Deze bladzijden in Bijlage.

Aan het geschil kwam dan vanzelf een einde. Het recht van vaderschap der St. Michielsabdij over Tongerlool zal in latere tijden onbetwist gehandhaafd worden. Het werd trouwens bekrachtigd op 22 Mei 1634 door den abt-generaal der Orde van Premonstreit, Petrus Gosset (7).

Wie de opsteller der kronijk zou zijn? Hierover worden ons geen gegevens verstrekt. Wij zouden bij een gissing kunnen blijven bij Dionysius Mudtsaerts, om enkele aanduidingen, b.v. het gebruik van *Meydenburg* voor *Maagdenburg*, dat dezen schrijver karakteriseert, en ook wellicht bij vergelijking met een ander handschrift dat te Tongerlool berust en hem toegeschreven wordt, en waarin een *Sermo S. Patris Norberti* voorkomt, dat ook ontleeningen deed aan de Navolging van Christus (8).

Een eigenaardig feit houdt verband met deze valsche stichtingskronijk: Ze heeft een merkeliijken invloed uitgeoefend op de hagiographie van Tongerlool. Wanneer b. v. Lud. Van Craywinkel in zijn «Legende der Levens ende ghedenckweerdighe daeden van den Voor-naemste Heylighe, Salighe ende Lof-weerdighe persooenen inde Ordre van den H. Norbertus» in 1664 uitgeeft, en daarin de beschrijving naar voren brengt van de deugden van den eersten abt van Tongerlool, den Z. Henricus, wordt een omstandig levensverhaal opgedischt over dezen prelaat, dat duidelijk zijn grond vindt in de onderhavige kronijk. Wanneer in verdere tijden de titel van Heilige aan den naam van den eersten abt van Tongerlool toegevoegd wordt, kan men in de reeks schrijvers die den titel bezigen, een filiatie daarstellen, welke terug brengt tot de valsche stichtingskronijk van Tongerlool.

Het ontstaan eener dergelijke kronijk in een devoot klooster-midden, moet ons niet bevreemden. Het ging hier over eene zaak welke niet het minst verband hield met kloosterdiscipline, en welke dan ook het kloosterleven zelf niet aantaste: Het ging eenvoudig over eene modaliteit in het hogere bestuur, welke in sommige gevallen last kon baren, en waartegen een poging tot bevrijding werd ingezet onder den vorm eener valsche stichtingskronijk.

7) C.-L. HUGO, *Ord. Praem. Annales*, t. II, Probationes, cl. DXLCIV. Nancy, 1736.

8) A. ERENS, *L'Exhortation de N. Norbert, Analecta Praemonstratensia*, t. II, 1926, bl. 87.

9) H. LAMY, o. c., bl. 7.

We laten hier den tekst volgen dezer kronijk met hier en daar gelijkloopende teksten, welke een der bewijzen zijn der onechtheid. Verder komt het sappig verhaal over het uitwijzen der onechtheid der kronijk.

Tongerloo.

A. ERENS

LIBER MONASTERII S. MARIAE DE TONGERLOE

Incipit fundatio monasterii B. Mariae in Tongerloe.

Capitulum I

Domnus Hugo fit abbas Praemonstratensis.

Domnus Norbertus ad archiepiscopatum Meydeburgensem tam cleri quam populi Deique voce velut alter Aaron vocatus et sublimatus cum honoris onerisque curam ut episcopum decet, pro Ecclesia Dei sibi subditis et commissis in gente Wandalica administraret, timeretque gregi pusillo, quem in deserto Praemonstratensi absque pastore relinquerat ne praeda foret insidiantibus et periret, qui hucusque sub auspiciis Divae Virginis et sancti viri cura in unum collectus vita vivebat apostolica; de communi fratrum consilio Deo idipsum confirman- te, Hugonem sibi successorem in loco suae peregrinationis et paupertatis constituit, virum vere apostolicum, qui in diebus suis universum Ordinem Praemonstratensem feliciter rexit et dilatavit a mari usque ad mare et ultra. Hujus (fol. 1 vso) ergo viri zelo, Domino Norberto pro Ordinis dilatatione ipsum instigante, factus est ut locus ille premonstratus antea desertus et invius foret vena vitae, semita justorum et totius sacri Ordinis Praemonstratensis origo. Unde quidam aetatis illius: Domnus Norbertus plantavit, Hugo abbas rigavit sed Deus incrementum dedit.

Cap. II.

Hugo Abbas et Generalis Praemonstratensis emittit canonicos suos in regionis varias.

Vitam degebant apostolicam et labium unius erat ut, juxta visionem Patri Norberto factam, in omnem terram exiret sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum. Coadunatis itaque fratribus et sic multiplicatis ita ut locus Praemonstratus eos non caperet, Hugonis Abbatis sui benedictione in varias regiones missi sunt praedicare regnum Dei, ut si forte sagena verbi ex omni natione quae sub coelo est pisces homines congregarent, bonos itaque in vasa Domini dirigerent. Nec spes fefellit eum. Egressi enim laxabant retia sua et in verbo coeperunt homines, sermonem eorum Deo gratia confirmante, sequentibus signis et virtutibus apostolicis.

Apostolicam degens vitam
(Uit het officie van den H. Norbertus)

Cap. III.

Antverpia et alibi concinatur a viris et religiosis canonicis contra haeresim Tanchelinam.

In diebus illis, cum pestifer et imundus ille Tanchelinus spiritu oris sui venenoso multos in Flandria, Brabant, Zelandia et earum ditionum civitatibus, castellis et pagis, tam viros quam mulieres circumquaque infecisset, et quamvis presbyter Norbertus (fol. 2) per se suosque ad pugnam doctos contra haeresiearcham ejusque hereses etiamnum posthumas viriliter dimicasset, multisque in locis fistula divini oris sui eluisset ac verbi veritate profligasset, quia tunc cancer serpit haeresis ea ob id ex omni parte eradicari et expurgari non potuit. Ergo zizaniorum reliquiae ad plenum radicitus usque exterminandae erant, eoque magis quod zelo divinae

legis multi contra haereses sed frustra insurgerent et ad eas eradicandas opes et opem non ficte tamen permetterent. Messis hic copiosa nimis erat sed pauci operarii. Tandem placuit Altissimo in vineam suam et alios mittere, candidae scilicet Praemonstratensis familiae Canonicos et operarios, viros apostolicos, quibus in labore et sudore visum fuit simul et solum repastinare, sarcire humum, pampinare palmites et luxuriantia cacumina discretionis digito defringere, quod dum faciunt vinee florentes dederunt odorem suavitatis et fructum refectionis in tempore suo. Bonus odor Christi et hujus Societatis erat multis in vitam aeternam. Populus qui jacebat vel volebatur in malis peccati et haereseos hoc odore suavissimo exsaciari desideravit, et nihil non egit donec eo ad concupitum repleret. Antverpienses haeresi Tanchelina sacramentaria dementati et in peccatis velut in stercore putido volutantes ad odorem et voces eorum qui in poenitentia gentis istius missi fuerant levabant capita sua ut Dei misericordiam quae annuntiabatur in veritate susciperent. Et factum est quod compuncti corde per viros de societatae fratris Norberti ad fidei catholicae communionem reducerentur. Abjicientes ergo omnem immunditiam et abundantiam malitiae in justitia et sanctitate veritatis susceperunt verbum Dei quod potest salvare animas. Concurrebat autem et multitudo vicinarum civitatum ut audirent servos Dei excelsos qui unum (fol. 2 vso) ciabant viam salutis. Et verbum Domini crescebat et multiplicabatur numerus paenitentium de crimine pessimo in Antverpia valde. Multa etiam turba vicinorum obediebat fidei et veritati in Christum Jhesum nostrum.

Antverpienses Tanchelina haeresi sacramentaria dementatos... (*Uit het officie van den H. Norbertus*, op 11 Juli, in het Premonstratenzer Mis-saal).

...ad fidei catholicae communionem reduxit (*Ibidem*).

Jac. I, 21.

Et verbum Domini crescebat; et multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valde; multa etiam turba sacerdotum oboediebat fidei (*Acta ap.*, VI, 7).

Cap. IV.

Quomodo dispersi sunt de Brabantia et alibi.

Ergo excrescente numero confitentium verum corpus et sanguinem Domini nostri Jhesu Christi sub specie panis et vini ad salutem prodesse in vitam aeternam, contigit post hec quod opera et voces eorum in omnem circa regionem disseminarentur et ut comes aut dux, sic nobilis, ut civis sic villicus aut ruricola, uti dominus sic servus optarent sibi suisque tales verbi Dei administros, qui virtute magna veritati darent testimonium et construpatas populorum animas in obedientia veritatis castificarent.

... crescento numero discipulorum...
(Acta ap., V, 1.)

Cap. V.

Monasterium in Grimberga ejectis reprobis cedit canonicis Ord. Praemonstratensis.

Gerardus et Arnulphus et Almericus filii Domini :::: de Grimbergen, horum vitae exemplo et morum sinceritate adanimati, ut corruptos regularium saeculariumve mores sue ditionis reformarent de consilio amicorum et virorum Ordinis candidi quorum necessitudine et amicitia tam jungebantur, quam delectabantur, miserunt legatum suum 1) ad Hugonem Abbatem rogantes: Ne pigriteris ad nos et locum nostrum emittere fratres viros apostolicos bonae conversationis, modestos, benignos, sobrios, justos, sanctos, continentes, fideles in sermone, ut potentes sint exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt veritati arguere. Sunt enim hic multi inobedientes et seductores qui plurimos a veritate salutaris corporis et Sanguinis

Acta, IX, 39.

cfr. Ep. ad Tit., I, 7-9-10.

1) *Legatum suum*, werd geschreven over de andere woorden, slecht uitgevaagd.

Christi avertunt, quibus oportet obturare os impium et universas domus subvertunt, docentes et facientes quae carnis sunt et seculi hujus nequam. Quae enim in [fol. 3] occulto fiunt ab ipsis turpe est et dicere. Probet ergo et paternitates vestra quid sit beneplacitum Deo. Si quis erraverit a veritate et converterit quis eum, scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viae salvabit animam ejus a morte et operiet multitudinem peccatorum. Nunc ergo mitte religiosos viros ad nos, qui noxia queque resecant, utilia seminent, et fidelibus necessaria in veritate et mansuetudine de corde puro, conscientia bona et ad omnes homines juxta vocationem de corde puro, conscientia bona et fide non ficta sed operibus viva pugnant. [Sic enim vult, sic jubet Pater et Dominus Norbertus. Almericus] 2) his mandatis instructus, venit ad locum Praemonstratum et, legatione propter quam venisset exposita, Domnum Hugonem zelo Ordinis et amore Dei flagrantem in verbis et factis suis certissime deprehendit. Ne quippe cum fratribus de maturo consilio communicata [juxta voluntatem Domni Norberti] 3), elegit quosdam ex eis qui timebant Deum et habebant testimonium ab universa congregatione, docens eos quomodo oporteat in domo Dei conversari ut sint exemplum cunctis in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate. «Exerceat vos, inquit, pietas ad justitiam, humilitatem, paupertatem et mansuetudinem ut fugientes opera juvenilia, confirmati et radicati in gratia, bonum fidei vocationisque certamen subeatis; non vosmet implicatis negotiis secularibus quoniam Deo militare decrevistis. Viri fratres, hec recogitate; in his esto ut profectus vester manifestus sit om-

Jac., V, 19.

2) Staat in de marge.

3) In margine.

nibus. Uti vestimenta vestra, sic opera vestra sint candida omni tempore et accepta Deo. Attendite vobis et doctrinae et disciplinae: instate in illis. Hoc enim facietis, et vosmet salvos facietis, et eos qui vos vocant et audiunt.» His dictis et benedictione impertita cum lacrimis in gaudio dimisit eos. Illi autem profecti abierunt in viam suam et deducentibus viris legatis, Deo suos per ministerium angelorum in via protegente, ad locum sibi preparatum cum gaudio pervenerunt. Domini, adventu fratrum Canonicorum exhilarati eos in locum ejectorum collocant, ubi dilecti Deo et hominibus sub regula S. Pa(fol. 3 vso) tris Augustini et juxta Domni Norberti ordinationes salutarem disseminaverunt tempora, onus sibi commissum bono Christi odore usque ad consummationem vitae devote et hilariter implentes, in quo etiamnum successores eorum perseverant et futuris temporibus sub patrocínio Principum Apostolorum Petri et Pauli in regulari observantia, quod speramus et vovemus, perseverabunt.

Labia eorum salutarem seminaverunt scientiam (*Officie van den H. Matheus*).

...qui ordinauerunt tempora Christi bono odore, usque ad consummationem vitae (*Ibidem*)

Cap. VI.

Quomodo Godefridus Dux Brabantiae canonicos Ord. Praemonstratensis ex Landuno evocavit et recepit.

A virorum nobilium exemplo ad principum gesta nos convertimur. Godefridus, cognomento Barbatus, Lotharingiae et Brabantiae (1) Dux, (Comes de Lovenio 2), Henrici secundii et Adelae filius, qui Henrico tertio fratri ad annum incarnati verbi millesimum nonagesimum sextum successit, princeps laudatissimus, volens in vita temporaliter benefacere, ut post mortem recipiat a Domino premium

1) Tusschen de regels.

2) *Idem*, latere hand.

sempiternum, conferebat in corde suo quis aptus esset modus peccata redimendi. Inter haec lubiit animo viros religiosos evocare, qui vita sua candida et immaculata Deum pro regibus et principibus populi diu noctuque suppliciter exorarent, Sed quia multi ambulabant in via Dei, in qua alius sic, alius sic ibat, hesit animo, nesciens imprimis quos eligeret ex omnibus. Conferenti igitur aestos suos, occurrit recens et pius affectus Domni de Grimbergen, quomodo suum territorium et antequam majorum suorum cœnobium, ejectis inde reprobis, jam pridem viris religiosis, moribus et habitu candidis, ex Francia archicœnobio Praemonstratensi accitis et acceptis ornaverit et impleverit. Hinc zelus et pia aemulatio quod Dominus et vassalli potuere et effecere, cur non Comes, Dux et Princeps terrae posset et efficeret. Jam jam est animus: et id ipsum quod inferiores re compleverunt non dubium quin superior vel exequabit aut superabit. Ergo de suorum amicorum consilio, quid magis e re foret tam ipsius quam patriae populoque qui sedebat in tenebris ignorantiae, visum est ei legatos suos mittere ad domnum Gualterum abbatem S. Martini in Lauduno servum Dei. Audierat enim quod in profes(sione) sua Deo viveret et vere sic erat. Hic, audita legatione Comitis rem detulit Hugoni Abbati in Praemonstrato, qui consentiendo precepit, designaret aliquos et mitteret juxta voluntatem patris Norberti ut visio impleretur et Comiti ad salutem fiat satis sicut et factum est.

Volebat enim conferenti aestus suos ut proferret quis aptus esset modus vivendi (*Officie van Sint Augustinus*).

... ad ambulandam in via Dei, in qua alius sic, alius sic ibat (*Officie van Sint Augustinus*).

Volebat enim conferenti aestus suos (*Ibidem*).

... visumque est ei bonum in conspectu ejus, exultabat uberius, hominem siderat enim quod a juventute sua devotissime Deo viveret: et vere sic erat (*Officie van Sint Augustinus*).

Cap. VII.

Parcense Monasterium juxta Lovenium fundatur.

Comes autem Godefridus legatos suos cum fratribus recipiens, exultabat

Sanctus autem Valerius, ordinator

uberius homines sibi juxta votum suum tales datos, qui in doctrina sana et sinceris moribus edificare ecclesiam essent idonei. Hos ergo ut de-
cui pie suscepit et iisdem locum certum juxta Lovenium, qui feris suis quondam destinatus fuerat, praeparavit en assignavit, ut ibidem, ubi Comes in vanitate dies quondam suos compleverat jam animalia Dei suis sumptibus aleret. Satis his satis a juventute sua usque ad huc mundo et pompis ejus vixerat, tandem ergo voluit, Deo sic disponente, ut eodem in loco viri religiosi amicti vestibus ab-
bis, laudarent Deum, hodieque perseverant in disciplina canonica, uti eam accepimus a Domno Norberto Ordinis nostri quondam dum viveret institutore, cujus memoriam in benedictione recolimus.

ejus, exsultabat uberias, hominem sibi datum divinitus, qui in doctrina sana aedificare Ecclesiam esset idoneus (*Ibidem*).

Cap. VIII.

Giselbertus consilium de religione Praemonstratensi in terra sua propaganda.

Horum nobilium et principum virorum incitatus exemplo, vir celebs et ruriola Giselbertus optabat quidem sed opibus haut animis reclamantibus, et alios ad locum nativitatis sue evocare, ut ibidem tam sub regula patris Augustini quam canonica Domni Norberti institutione Deo viverent et religione sua munda et immaculata cunctis populis in circuitu essent in odorem vitae. Erat vir sine liberis sed Deo plenus. Ut ergo quod divinitus maturum iniit consilium cum Engelberto de Calterlo, coherede suo, quid sibi de constituendo in solo monasterio videretur. Ad honorem Dei ista fieri si quo modo possit, Deum non tam opes quam opera intueri. Ipsi plantarent et in paupertate sua rigarent. Deus haud dubie incrementum dabit. Deus idem et domnus Norbertus

Jac., I, 27

respexerunt nobiles et principes viros
sed non despexerunt ignobiles. Etiam
in pau(fol. 4 vso)pertate et securius
disciplina monastica servatur et fir-
matur. Non timeamus obloquia nec
curemus scandala ubi Deus Deorum
est in causa qui religione sancta coli-
tur. Adeamus cum fiducia, prendamus
et obsecremus viros in Ordine cele-
bres cum omni patientia et sive inter-
missione ut et alios operarios mittant
in vineam Domini qui superflua re-
secent, suppositia removeant et male
contorta reponant ut erecta et elec-
ta vinea Domini det fructum in tem-
pore suo.

Cap. VIII.

Giselbertus adit Domnum Waltmannum Abbatem in Antverpiae et ejus hac super re consilium.

His aliisque rationibus inidipsum
confirmati, agitur de modo fratres ha-
bendi. Audierant quod Domnus Walt-
mannus abbas in Antverpia esset vir
Dei et luceret in eo gratia verbi.
Hunc ergo convenire et eidem mentis
suae arcanum pendere decreverunt si
forte eos, ut erat Ordinis propaganda
studiosus in facto eorum proposito
confirmaret, et modum fratres cano-
nicos Ordinis sui in ecclesia de Ton-
gerloe constituendi suggereret. Gisel-
bertus Antverpiam profectus, invenit
Domnum Watmannum in cunctis sibi
propitium et ad Ordinis propagatio-
nem mirifice studiosum, qui virum, ut
perseveret animus in eo quod insti-
gante Deo conceperat, hortatur. Quod
si Ordinis novella germina ex suo S.
Michaelis monasterio ad ecclesiam Di-
vae Mariae Virginis in Tongerlo
transferre cogitat, ea petat et accipiet
ut non solum civitatibus sed et pagis
in inviis et locis silvestribus procul
dissitis lumen veritatis exoriat, et hi
qui in tenebris ignorantiae ob dissi-

dentia et pastorum virorum paucitatem aut negligentiam plerumque sedebant vel jacebant, ab his viris apostolicis tam vita et doctrina, quam habitu laneis et candidis illuminarentur et exsurgerent. Hic zelus et pius animus Domni Waltmanni; alius autem et idem fundatoris nostri Giselberti, ut pote qui velut servus desiderabat fontes aquarum et quemadmodum agricola semen agri quod benedixit Deus. Anhelabat, inquam, ad suum ut rivus fontem, ad solem ut radius, ut sidus ad celum, Sciebat autem quod in loco praemonstrato, monstrante Deo, ejusque matre virgine Maria Domno (fol. 5) Norberto in multis visionibus ut Ordinis sic regulae, quam tenerent, sui instituti tres, habitus, regula et sacer Ordo canonicus exhibiti fuerant. Ergo ex eodem loco et ab iis qui Ordinis fuere fundamenta, viros religiosos pro se suisque in seculorum secula petere cogitavit qui pauperes et humiles spiritu in Ecclesia pauperi et humili vitam degerent apostolicam. Sic affectus rediit ad propria et varias versans in pectore ad Burchandum Cameracensis Ecclesiae Episcopum, virum natione germanum, qui in vita sua tantum huic Sedi prestitit et profuit, quantum predecessorum suorum nemo. Hic a juventute sua in aulis principum enutritus admodum familiariter Domno nostro Norberto convixerat. Quare diligebat eum et novellum Ordinem ab ipso fundatum valde propagabat, sciens eum virum apostolicum qui invitatus, nutu tamen divino, ad cathedram raptus et evectus esset ut tamquam lucerna ardens supra candelabrum positus, omnibus in domo Dei, quae est Ecclesia, luceret, et eadem afflictas nimis in tribulatione suum patrocinium in tempore praestaret, sicut in libro vitae plenius continetur.

... visumque est ei bonum... pergere ad Simplicianum, (*Officie van den H. Augustinus*).

Norbertus lucerna ardens super candelabrum positus, omnibus qui in domo erant lucebat. (*Officie van den H. Norbertus*).

... et patrocinio suo sanctae Romanae Ecclesiae afflictas praestito... (*Ibidem*).

Cap. X.

Habito consilio cum Burchardo episcopo suo, venit Praemonstratum et regressus preparat locum fratribus.

Giselbertus ergo candidae religionis aestuans desiderio, accessit ad Burchardum principem sacerdotum in Cameraco et petiit ab eo epistolas ad Domnum Hugonem Abbatem Praemonstratensem, ut si quos daret Deus et Hugo viros fratres in socios secum duceret in Brabantiam ad ecclesiam B. Mariae de Tongerlo, quae erat suae jurisdictionis et diocesis Cameracensis. Hujus viri zelo compunctus Episcopus, benedixit ei et prae gaudio conlachrimans gratias egit Deo, qui tantis novellae religionis suum episcopatum ditat incrementis et in circuitu ejus facit habitare fratres veri Dei homines in unum. Quare ejusdem presulis munitus litteris et verbis ad perficiendum ea quae gerebat animo roboratus, venit ad locum visionis, et ingressus ad abbatem Dei hominem Domnum Hugonem aperuit ei causam (fol. 5 vso) adventus sui, quomodo sincera religiosorum virorum suorum in Brabantia religione motus et attractus eo venerit ad fontem sitiens, ut desiderio suo fiat satis et de fontis plenitudine in terra sua plenius satiare posset. Sciebat utique quale mandatum a Domino Norberto ad voti et vitae ante impletionem accepisset, ut ipse nimirum qui ei in domo suae paupertatis successerat, si forte Deus gentem et letitiam multiplicaret, juxta visionem factam, fratres ibidem in Domino congregatos ad annuntiamdam Dei gratiam in toto terrarum orbe diffunderet. Haec spei ipsius anchora: quare confisus in verbo postulavit ab eo in subsidium animarum multarum Dei miseriordiam et candidi Ordinis societatem in terra sua. Convocatis super hoc viris fratribus et idipsum cunctis ad Dei gloriam et Ordinis

Acta ap., IX, 2

augmentum consentientibus, Giselberto nostro juxta cordis sui desiderium Ordinis et societatem et in tempore socios fratres concessit et addixit. Interea sollicitus fit quae Domini et Ordinis sunt, quo modo in terra aliena et lingua viris fratribus locum habitationi aptum et congruum pro modulo sustentationem assignet et procuret. Hac spe erectus et reffectus ad propria regressus est. ubi tanto conamine quanto ardebat zelo Ordinis promovendi cum suis egit, et quia fabricae deerant media quae sustentandae congregationi fratrum canonicorum in necessariis sufficere debent, viritum de suis bonis ad opus Dei cum exultatione obtulerunt, donec et usque, si Deus Norberti semen benedicendo propagaret, devotioni et pietati sufficientis satis adjicerentur, quod etate nostra in Godefridi jam dicti Barbatii filio, eorumque successoribus et venerabili viro Ludovico Monasterii Epternacensis abbati, tempore Wyberti Domni nostri, Deo illas, ut manum pauperibus suis aperirent, instigante, factum et impletum vidimus et testamur.

Cap. XI.

Hugo Abbas emittit religiosos ex Praemonstrato ad Ecclesiam S. Mariae in Tongerlo.

Loco ergo et mediis ad fratres honeste sustentandos pro tempore prae paratis nuntiatum est Domno Hugoni quia parata sunt omnia, jamque tempus instare quo juxta pactum atque conductum tres canonici mitterentur ad novam coloniam, qui Deo ibidem sub regula S. Augustini ad normam a ex omni corde nomen sanctum Domini Domno Norberto praescriptam viveret ut in pace in idipsum eo in locum rent; mitteret eos quos missurus essent laudarent et famam sanctitatis am-

plificarent. Nec mora ut addictum fuerat, ita completis omnibus factum est. Eligat ergo Pater noster Hugo ex omni societate viros boni testimonii, sacerdotes clericos et laicos binos, omnes quibus praecepta dedit et legem vitae et disciplinae. Hos monet et instat quibus virtutibus vita veri canonici pollere debet, ut nimirum sit talis interius qualis videtur hominibus in amictum exterius. Et merito; multo plus debet ab intra lucere quam quod oculis hominum foris cernitur, quia inspector noster est Deus quem summopere revereri debemus ubicumque fuerimus et veluti angeli in conspectu ejus omni tempore mundi et candidi incedere. Deberent omni die propositum vocationis suae renovare et semetipsos ad ferrorem excitare. Profecto diligentia multa opus est ei qui vult bene proficere. Mittimini ad gentem villanam, rudem et incultam, quae conversationem nostram huiusque ignorat sed propter bonum ejus odorem expetivit eam. Videte ergo ne contemniatis unum ex pusillis istis. Vigilate fratres in Dei servitio et recogitate ad quid venistis, cur eo missi et quare seculum reliquistis. Nonne ut Deo celi viveretis et homines spirituales efficeremini? Ergo accingimini ad profectum et ut milites Christi laborate, qua mercedem laborum vestrorum abundanter in brevi recipietis. Si fideles et fervidi in agendo permanseritis. Deus procul dubio erit fidelis et dives in retribuendo. Bonas inquam facite vias vestras et studia vestra et habitabit vobiscum in loco isto Deus Israel, protector Ordinis et adjutor noster in aeternum. Memento vocationis vestrae, qua Deus vos elegit et vocavit in salutem plebis suae; et imaginem Crucifixi in monte hoc coram Domino Norberto et Patribus ostensi vobis proponite. O fratres, si Jhesus crucifixus in cor nostrum veniret, quam cito et sufficienter

Vita boni religiosi omnibus virtutibus pollere debet, ut sit talis interius qualis videtur hominibus exterius. Et merito, multo plus debet esse intus quam quod cernitur foris, quia inspector noster est Deus, quem summopere revereri debemus ubicumque fuerimus et tanquam angeli in conspectu ejus mundi incedere. (*Imitatio Christi*, lib. I, c. 21, 1).

Omni die renovare debemus propositum nostrum et ad fervorem nos excitare, quasi hodie primum ad conversionem convenissemus *Ibidem*).

Et multa diligentia opus est bene proficere volenti. (*Ibidem*, n. 2).

Matheus, XVIII, 10.

Esto vigilans et diligens in Dei servitio et cogita frequenter: ad quid venisti, et cur saeculum reliquisti? Nonne ut Deo viveres et spiritualis homo fieres?

Igitur ad profectum ferveas, quia mercedem laborum tuorum in brevi recipies. (*Imitatio*, L.I. c. XXV, n. 1)

Si permanseris fidelis et fervendus in agendo, Deus procul dubio erit fidelis et locuples in retribuendo (*Ibidem*).

Memor esto arrepti propositi, et imaginem tibi propone Crucifixi (*Ibidem*, n. 6).

O si Jhesus crucifixus in cor nostrum venerit, quam cito et sufficienter docti essemus (*Ibidem*, n. 6).

docti essemus. Nil Domno Norberto sapiebat si ibi Jhesum, eumque crucifixum non invenisset. Ambulate per angusta (fol. 6 vso) disciplinae Ordinis nostri et omnem tribulationem superabitis. Religiosus namque extra disciplinam vivens gravi patet ruinae. Qui laxiora quaerit et remissiora, semper haeret in angustiis quia aut unum aut alterum sibi displicebit. Vos autem sic currite ut bravium accipiat et coronam vitae aeternae quam promisit Deus viriliter certantibus et diligentibus se in veritate. Cogitate semel mori et quia perditum non redit tempus. Sollicitudine et diligentia acquiruntur virtutes. Si tepescitis, jam incepistis male habere. Si autem dederitis vos ad fervorem invenietis magnam requiem et levius sentietis ob Dei gratiam et virtutis amorem. Vigilate vobis, excitate, admonitate vosmetipsos nolite negligere. Imitamini charismata meliora et tantum proficietis, quantum vobis ipsis amore Dei et gelo religionis nostrae vim intuleritis. Amen. Sic precatus dimisit eos in pace.

Religiosus extra disciplinam vivens, gravi patet ruinae. (*Im. Christi, ibidem*, n. 7).

Qui laxiora quaerit et remissiora, semper in angustiis erit: quia aut unum aut reliquum ipsi displicebit (*Ibidem*).

Memento semper finis, et quia perditum non redit tempus. Sine sollicitudine et diligentia nunquam acquires virtutes. Si incipis tepescere, incipies male habere. Si autem dederis te ad fervorem, invenies magnam pacem et senties leviolem laborem propter Dei gratiam et virtutis amorem (*Ibidem*).

Vigila super te ipsum, excita te ipsum, admone te ipsum: et quidquid de aliis sit, non negligas te ipsum. Tantum proficies quantum tibi ipsi vim intuleris. Amen (*Ibidem*).

Cap. XII.

Eligunt sibi Henricum in Abbatem et veniunt in pagum de Tongerlo.

Illi autem venerunt in Antverpie et salutato Domno Waltmanno indicaverunt ei missionis suae obedientiam. Hic consilium inire quomodo tantulus numerus suscepti oneris difficultatem superare et in loco horroris et vastae solitudinis inter ignotos lingua et necessitudine possent habitare. Verum Deus qui omnia post hominum proposita disponit, inspiravit in mentes eorum, [ut] a) eligerent unum ex

a) Ontbreekt in den tekst.

viris illis qui ab Ordinis institutione cum eis fuerant congregati in omni tempore, quo intravit et exivit inter eos Dominus Norbertus, incipiens a collectione fratrum in Praemonstrato, usque in diem qua assumptus est a Deo ad Sedem Archiepiscopalem in Meydenburg. Et orantes dixerunt: Tu, Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris in locum hujus ministerii, ut sciamus et videamus cui obediendum et quid agendum sit, ut impleatur numerus fratrum et semen illorum permaneat in secula seculorum. Amen. Ergo ut divinum implorare subsidium, elegerunt sibi in Patrem Dominum Henricum, qui quondam cum Norberto in praesentia a) gentis Antverpianae venerat ut maleolentes Tancheline feces expurgaret. Erat hic vir potens in opere et [fol. 7] sermone. Waltmannus super electione gaudens, adiunxit ei duos socios et dimisit omnes in benedictione; qui venerunt ad locum sibi preparatum sed humilem, et in humilitate et vera sanctitate servirent Deo, cui beneplacitum est in pauperibus spiritu et trementibus verba sua.

Acta ap., I, 21.

Cap. XIII.

Descriptio Loci et Ecclesiae S. Mariae de Tongerloe.

Erat autem locus ille ab incolis rarus, sed salubris et acclivis. Templum pro loci qualitate augustum satis sed depressum et obscurum, aptum quippe vocatione piae et fratrum quotidiano Dei servitio. Ad austrum irrigabatur fluviolo de Wimpe; in circuitu habens silvas, woestinas et agros qui locum Deo et religioni dicatum mirifice exornabant. His accessit ad canonicorum commoditatem versus orientem templi, fons saliens et

a) Kan ook *poenitentia* zijn; een later hand heeft aan het woord geknoeid, zoodat dat laatste te lezen zou zijn.

aqua viva. Ab aquilone sita est curtis dicti domini comitis de Lovenio. In edificiis et commodis fratrum erat haec ecclesia parva et abjecta nimis, sed Deus respexit humilitatem domus suæ et exaltavit eam per viros potentes in seculo, qui donis suis et animarum curis prae omnibus aliis regionis istius cœnobiis eam honorarunt et onerarunt uti in diebus nostris vidimus et instrumenta super his publica docent. Porro iste est locus quem divinis iisque multis miraculis ad laudem et honorem matris Domini plerumque audivimus illustrari, sed tam preclara inibi acta prodigia per negligentiam scriptorum obsoleta memoriae subtrahi quam juste condolemus.

Cap. XIII.

Quando Canonici ex Praemonstrato missi erat in Ecclesia de Tongerloe.

Anno igitur Incarnati Verbi Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo tricesimo tertio, Innocentii secundi pontificatus anno quarto, qui memorabilis orbi fuit et urbi ob Sedis Romanae per Lotarium et domnum Norbertum recuperationem et antipapae Leonis expulsionem; Imperii Lotharii primo, regni vero sui romani nono, tempore primi domni nostri Norberti fuit in ecclesia S. Dei Genitricis Mariae de Tongerloe, Cameraensis diocesis, conventus sacri et candidi Ordinis Praemonstratensis qui sub regula S. Patris Augustini et iuxta dicti patris Norberti constitutiones ibidem Domino in vera paupertate vivit et perpetuis temporibus, ut de Domino confidimus, vivet in regulari ac canonica disciplina sub Divae Virginis patrocinio. Ipse vero qui coepit Deus perficiet eam et conservabit usque in diem filii sui Jesu Christi Domini nostri. Amen.

(Uit het ceremoniëel der inkleeding).

Cap. XV.

Vita eorum religiosa.

Quae fuerit vita Patrem in Ordine Praemonstratensi hic et alibi juxta domni Norberti institutiones comorantium in quibus vera perfectio refulsit et canonica religio, his videre et manibus contrectare datum est qui vivida ipsorum exempla coram intuebantur et sedulo imitari conabantur. Vere viri Dei et amici Christi erant homines isti qui Domino servierunt in fame et siti, in frigore et nuditate in laboribus et vigiliis multis; in jejuniis et orationibus, in meditationibus sanctis, in persecutionibus et opprobriis multis. O quam varias et graves tribulationes passi sunt qui vestigia Christi in veste candida et vita immaculata voluerunt sequi! Utique animas suas juxta praeceptum Domini in hoc mundo nequam oderunt ut eas in aeternam vitam possiderent. O quam strictam et abstractam vitam sancti illi patres in paupere hac ecclesia ducebant! Quam multiplices tentationes perferebant! Quae non opprobria et impropria in omni patientia sustinuerant qui peccata populi comedebant? Quam frequenter ab inimico vexati sunt! Sed de his omnibus liberavit eos Dominus, protector omnium sperantium in se. Quam crebras et fervidas Deo obtulerunt: quam rigidas abstinencias juxta mandatum regulae S. Patris nostri Augustini peregerunt ut in tremendo judicii die Legislatori suo securi adstarent coram tribunali novissimo et reciperent bona prout gesserant hic in corpore perigrinationis voluntariae. Quam illis hic forte bellum adversus edomationem vitiorum ut in futuro seculo coronam acciperent aeternae retributionis quam Deus promisit viriliter certantibus et se diligentibus

Sancti et amici Christi Domino servierunt in fame et siti, in frigore et nuditate, in labore et fatigatione, in vigiliis et jejuniis, in orationibus et meditationibus sanctis in persecutionibus et opprobriis multis.

O quam multas et graves tribulationes passi sunt apostoli, martyres, confessores, virgines et reliqui omnes qui Christi vestigia voluerunt sequi!

Nam animas suas in hoc mundo oderunt, ut in aeternam vitam eas possiderunt.

O quam strictam et abstractam vitam sancti Patres in eremo duxerunt! Quam longas et graves tentationes pertulerunt! Quam frequenter ab inimicis vexati sunt! quam crebras et fervidas orationes Deo obtulerunt! quam rigidas abstinencias peregerunt! quam magnum zelum et fervorem ad spirituales profectum habuerunt, quam forte bellum adversus edomationem vitiorum gesserunt (*Imit. ibid*)

quam puram et rectam intentionem ad Deum in mente sancta direxerunt. Per diem officio divino peracto, quia pauperes, laborabant et noctibus oratione diutinae vacabant, quamquam laborando ab oratione mentali minime cessabant. Pauperes erant in rebus terrenis sed divites valde in gratia et virtutibus. Foris egebant sed intus gratia et consolatione divina reficiebantur. Omnis hora ad vacandum Deo brevis et momentanea videbatur. Sic absorpti erant in dulcedine contemplationis ut subinde negligeretur refectione corporalis. Omnibus divitiis, dignitatibus, honoribus, amicis et propinquis in hilaritate spiritus renuntiabant: nil de mundo habere cupiebant, vix vitae necessaria sumebant, corpori servire etiam in necessitate dolebant. Sibi ipsis videbatur tanquam nihili et huic mundo cum delectationibus suis despecti, sed erant in oculis Dei pretiosi et dilecti. Stabant in vera humilitate, vivebant in simplici obedientia et in charitate, ut Dei sic proximi cum omni patientia ambulabant; quare de die in diem proficiebant spiritu et magnam apud Deum et homines gratiam obtinebant.

Quam puram et rectam intentionem ad Deum tenuerunt (*Ibidem*).

Per diem laborabant et noctibus orationi diutinae vacabant, quamquam laborando ab oratione mentali minime cessarent (*Imit.* l. I, c. XVIII, n. 112).

Pauperes igitur erant rebus terrenis, sed divites valde in gratia et virtutibus. Foris egebant, sed intus gratia et consultatione divina reficiebantur (*Ibid.* 3).

Omnis hora ad vacandum Deo brevis videbatur; et prae magna dulcedine contemplationis, etiam oblivioni tradebatur necessitas corporalis refectionis. Quibus divitiis, dignitatibus, honoribus, amicis et cognatis renuntiabant; nil de mundo habere cupiebant, vix necessaria vitae sumebant; corpori servire etiam in necessitate dolebant.

Sibi ipsis videbantur tanquam nihili et huic mundo despecti; sed erant in oculis Dei pretiosi et dilecti. In vera humilitate stabant, in simplici obedientia vivebant, in caritate et patientia ambulabant, et ideo quotidie in spiritu proficiebant et magnam apud Deum gratiam obtinebant (*Ibidem*).

Cap. XVI.

Ecclesiae S. Mariae de Tongerloe immunitates variae.

Horum vitae studiis et sanctis conatibus mirifice praeluxit eterna dignus memoria vir Abbas noster Henricus qui per omne tempus fratribus suis vitae innocentis formam in semetipso praescripsit et opere exhibuit, diesque suos in bonis operibus egit. Hoc igitur doctore et dein Domno Huberto succedente effloruit locus iste, et ibidem ad Dei gloriam ut usque in praesens apparet mos plene adolevit canonicus. Hujus ecclesiae S. Ma-

riae immunitates et donationes tam a viris ecclesiasticis quam a principibus terrae factas, renovatas et auctas si cujusvis industria seu sagacitas inspicere volet, ex earum caraxaturis plenius intelligit quis ibi servorum Dei fervor et principum virorum favor. Unde contigit quod Romani pontifices, Cameracensis urbis et diocesis episcopi, duces Brabantiae, alique viri nobiles predictam ecclesiam, quae ut supra memoravimus in honore est S. Dei Genitricis Mariae semperque virginis, ob amorem Dei, tranquillitatemque consistentium fratrum sub plenissima tutione et immunitatis defensione habuerunt.

Cap. XVII.

Giselbertus laicus et fundator suscipit habitum et quiescit in pace.

Giselbertus jam voti compos exultabat uberius talem sibi a Deo concessam gratiam, ut ei in loco prius sterili, modo Deus futurae messis spem non exiguum promitteret. Gravisus et homo Dei et ut divinae providentiae cuius nutu facta sunt omnia, non recalcitraret, qui sua jam in hilaritate fratribus contulerat, dedit et semetipsum Deo qui eripuit eum de tenebris et vocavit in admirabile lumen suum, ut eodem inspirante et Patre Norberto in Hugone successore suo idipsum volente et praecipiente, candidam Ordinis Praemonstratensis societatem ad locum jam dictum deduceret et propagaret. Huic ergo sanctae fratris Norberti societati ascriptus vir laicus cum multis viris religionis, quod ipsus (sic) eo evocaverat, et Henricus abbas collegerat, humili sua conversatione ecclesiam nostram de Tongerlo reddidit sublimatam. Hic nimirum sacris moribus ad exemplar quod ei in loco et monte Premonstrato ostensum fuerat, consodalibus et fratribus canonicis recto et sancto tra-

Anal. Praem.

Sanctus autem Valerius ordinator ejus exsultabat uberius hominem talem datum divinitus (*Officie van den H. Augustinus*).

mite praecedens vitae inter suos innocentiam actu et habitu declaravit; ibique deposito onere fragilitatis feliciter in pace quiescit.

Explicit Liber Monasterii S.
Mariae de Tongerlo.

II

A° 1659, 25ta Junii, ex commissione Amplissimorum Dominorum Abbatum, qui sunt de corpore Collegii Lovaniensis (1) visitationem ejusdem Collegii instituerunt Amplissimus Dominus Norbertus Abbas Sti Michaelis (2), cum Ampl. D. Liberto, abbati Parchensi vicario (3). Ac habita per abbatem Sti. Michaelis ad DDnos collegistas exhortatione, 26.ta ejusdem visitationi finem imposuerunt, et abbates perrexerunt in Parchum, inde profecturi simul ad visitandam Ecclesias Averbodiensem et Tungerloensem, quarum Paternitas spectat ad Abbatem Sti. Michaelis.

Quia vero sub Chrysostomo Abbati, religiosi Tungerloenses paternitatem impugnati sunt, abbas Sti. Michaelis in Parcho ostendit Vicario Libellum de fundatione Monasterii Ste Mariae de Tungerloo, quo maxime illam impugnant.

Lecto libello, abbas Parchensis risit, ac stulta et fictitia esse dixit que continentur. Nam multa de verbo ad verbum in libello ex Thoma a Kempis scripta erant, cum tamen libellus Thome a Kempis multo junior sit.

Hoc quoque narrabat in Parcho, abbas Parchensis, nuper a Tungerloensi Abbate sibi exhibitum fuisse sermonem S. P. Norberti ad filios, manuscriptum, inventum inter Chartas Dyonisii Mutsaert, ut ab illo tanquam vicario approbatus, posset edi in lucem. Quem quando legit, expresse in eo invenit unum integrum caput ex Thoma a Kempis, et non approbatum reddidit Abbati Tungerloensi dicens: Sermo iste non est Sti Norberti, quia ecce habet unum caput ex Thoma a Kempis. Abbas Tungerloensis confusus respondebat vicario: Ego tamen sic inveni sermonem istum inter scripta Dni Mutsaert (4), et in sacco suo abscondit.

1) Wordt bedoeld het Norbertijnsch college, gelegen in de Naamsche straat, en dienstdoende tot huisvesting der kloosterlingen uit de Brabantsche Circarie aan de Leuvensche Hoogeschool studeerend.

2) Norbertus van Couberghen, prelaat der Sint-Michielsabdij.

3) Libertus de Paepe, prelaat der abdij van Park - bij - Leuven.

4) Dionysius Mutsaert, kloosterling van Tongerlo, overleed in 1635 als

Itaque, iter aggressi Averbodium venerunt 27 Junii vesperi, et sequenti die mane in Capitulo Ampl. Dnus Abbas Sti Michaelis exhortationem habuit ad fratres, et visitatio duravit usque ad 1mam Julii. Tunc iterum habita exhortatione ab eodem S. Michaelis abbate, relictum in capitulo publicavit Vicarius; cui erat subscriptum: Norbertus abbas Sti Michaelis, Ecclesiae Averbodiensis pater abbas.

Finita visitatione, abbas Averbodiensis ostendit visitoribus scriptum multorum foliorum, in quo D. Egidius olim camerarius(5) valde refutat prefatum libellum de origine Monasterii Tungerloensis, et in fine dicit, quod nullus vir doctus, qui istum librum leget, eundem non refutabit et judicabit non esse vere antiquitatis libellum.

Secunda Julii advenerunt Tungerloam post meridiem, hora tertia, et audierunt ibi Laudes solemnes, quibus finitis, statim intrarunt capitulum, et abbas S. Michaelis sic inchoavit suam exhortationem: Venerandi in Christo Domini Confratres et filii dilectissimi. Visitatio terminata est quinta Julii, et habita iterum exhortatione, ante prandium publicavit Vicarius relictum in Capitulo, cui subscriptum erat: Norbertus Abbas Sti Michaelis, Ecclesiae Tungerloensis Pater-Abbas.

His transactis cum Abbate Tungerloense et provisor egerunt de prefato libello. Abbas Tungerloensis dicebat se nullo modo intendisse, ut Sanderus libellum de fundatione monasterii Tungerloensis sibi traditum, de verbo ad verbum imprimi curaret, sed quod Sanderus respondisset: Ego equidem faciam. Substantia (inquit abbas) de Origine Ecclesie Tungerloensis bene potest imprimi. Ampl. D. Parchensis vicarius, volens librum explodere, contulit illum cum Thoma a Kempis, et cum gratioso risu, provisor legente ex libello, ipse ex Thoma a Kempis magnas partes quasi de verbo ad verbum legebat. Provisor Tungerloensis erat perplexus, abbas non sciebat quid diceret. Tandem provisor valde jejune dicebat, forte Thomam a Kempis habere sua ex isto libello. Quod explodebatur a Vicario, quia non habet apparentiam. Et ipse abbas

proost der Norbertinessen van St. Catharina-dal te Breda. Hij was een gekend geschiedkundige, waarvan we vooral hebben *De Kerkelijke Historie*. Over het apocrief Sermo S. Norberti handelden wij reeds voorheen: *L'Eschortatio de S. Norbert* (Analecta Praemonstratensia, t. II, 1926, blz. 87.

5) Egidius Die Voecht, kloosterling van Averbode en gekende annalist. † 1653.

Tungerloensis dicebat probabilius esse quod libellus iste habeat ex Thoma a Kempis, quam a Kempis ex libello. Dicebant se habere antiquissimum originale, scriptum sub tertio abbate Tungerloensi. Exhibete, (inquit Abbas Sti Michaelis) quia hactenus nemo illud vidit. Tunc abbas Tungerloensis : Haraeus vidit, Miraeus vidit et approbavit. Miraeus ? inquit abbas Sti Michaelis : habeo apud me propriam Miriae manum, qua testatur se originale illum libellum nunquam vidisse, et libellum reprobat, publiceque legit verba Miriae manu scripta. Quod audientes erant valde confusi. Iterum dicebat provisor jejune, non esse certum quod liber de Imitatione Christi sit scriptus a Thoma a Kempis : nam alii dicunt scriptum esse a Joanne Gerson. Ad hec Ampl. D. Vicarius : Et quando putes Joannem Gerson vixisse ? Ipse vixit aliquot annis post millesimum quadringentesimum. Ibi iterum erat confusus. Dicebat tamen adhuc unum. Ambo, inquit, ex divino Spiritu potuissent scripsisse eadem, etiam verbotenus : quemadmodum Plato, qui dicitur in suis operibus quasi verbotenus scripsisse totum caput primum Sti Joannis, usque ad illa verba : Et Verbum caro factum est. Petiit abbas Sti Michaelis ut hos ex Platone ostenderet ? Et hoc tanquam vere frivolum rejectum est. Sequenti die iterum Visitatores Abbates, cum Abbate et Priore Tongerloensi locuti sunt eadem. Et Prior ista audiens eodem modo confundebatur nesciens quid esset dicturus. Tandem abbas Tungerloensis : Penitet me, inquit, quod unquam aliquid de hac re sit inceptum. Petierunt tamen visitatores videre originale supradicti libelli. Abbas et Provisor dixerunt esse Mechliniae, et firmiter et iteratis vicibus promiserunt quod ostendent.

Testabatur nuper D. Cornelius Nutius, senior et jubilarius Ecclesie Sti Michaelis, quod cum esset Prior, et controversia de Paternitate primum acta esset, audivit Ampl. D. Adrianum Stalpaerts tum temporis Abbatem Tungerloensem invitante Ampl. Matheum Irsselium abbatem Sti Michaelis, ut veniret et visitaret Ecclesiam suam. Ego inquit, admittam et suscipiam te ut Patrem nostrum Abbatem, etsi aliqui ex nostris juvenibus Lovanii contra Paternitatem vestram velint aliquid dicere. Nescio quid velint dicere. Veni, admittam te ut Patrem abbatem. Sunt enim aliqua apud nos corrigenda. Sed abbas Sti Michaelis, vir valde senex, non ivit.

Obiit prefatus Adrianus Abbas Tungerloensis Ao 1629, in Octobri. Et successorem ipsius Theodorum Verbraecken installavit Jo-

annes Chrysostomus Abbas Sti Michaelis auctoritate Patris Abbatis. Cum vero religiosi Tungerloenses contra hoc protestarentur, dixit: Non intendo aliter hunc installare quam auctoritate Patris Abbatis, et si ego non sum vester Pater Abbas, vos non habetis Abbatem. Eodem die in officio Matutinarum legebantur ista verba. Veritatem requirit Dominus et retribuet abundanter facientibus superbiam. Quae quando capellanus abbatis Sti Michaelis legebat, et ipse Abbas bis repetebat cum emphasi.

Postea causa Paternitatis delata fuit ad Reverendissimum Dominum Petrum Gossetium Praemonstratensis Ordinis Generalem qui non cunctando (nam ejus rei in Premonstrato habebant documenta et multa erat dubitatio) tulit sententiam declarans, ejus Patris Abbatis respectu Ecclesiae Tungerloensis pertinere ad Abbatem Sti Michaelis.

Unde modernus Abbas Tungerloensis Augustinus Wichmans diu ante nuperrimam hanc visitationem cordialiter Norbertum Abbatem Sti Michaelis ut tanquam Pater Abbas visitaret suam Ecclesiam.